

לעילוי נשמה
הרב חפץ בן אסתר זצ"ל

פרשת שמיני - שבת מברכים - אבות פרק א'

חידושי תורה ושאלות על **פרשת השבוע** ועניניא דיומא מ - א' ועד ת' מהחומש מפרשים מדרשים וכד'

התשובות מסודרות לפי סדר א-ב

בפרשה 91 פסוקים = אמן, י-הוה - א-דני, בגד לבן.

במה שימש משה כל שבועת מי המלואים בקלוק לבן. כלומר, לא בבגדיו ולא בבגדי כהונה רגילים אלא בחלוק לבן מיוחד.

רב פהנא מתני: בקלוק לבן שאין לו אימרא. שאין קיפול בשפתו למטה. (תענית י"א):
בפרשת שמיני 17 מצוות, מתוכן 6 מצוות עשה ו-11 מצוות לא תעשה. (ספר החינוך)

מולד חודש אייר יהיה ביום חמישי בשעה 14, 8 דקות ו 13 חלקים.

ויהי ביום השמיני קרא משה לאהרן ולבניו ולזקני ישראל. (ט א)

למה נאמר בפסוק **השמיני** בה' הידיעה.

הסיבה הראשונה - ראשון למעשה בראשית, שיום השמיני למילואים חל ביום ראשון שהיה ראשון לבריאת העולם.

הסיבה השנייה - ראשון לנשיאים, ביום זה התחילו הנשיאים להביא את קרבנותיהם למשכן.

הסיבה השלישית - ראשון לכהונה, ביום זה התחילו אהרן ובניו לעבוד עבודה, שעד אז הייתה העבודה בבכורות.

הסיבה הרביעית - ראשון לעבודה, שבו התחילו להקריב קרבן תמיד ושאר קרבנות ציבור.

הסיבה החמישית - ראשון לירידת האש, שזו הפעם הראשונה שירדה אש מן השמים על המזבח לשרוף הקרבנות.

הסיבה השישית - ראשון לאכילת קדשים, ביום זה נצטוו לראשונה שלא לאכול הקדשים בכל מקום אלא רק בתוך מחיצות המשכן.

הסיבה השביעית - ראשון לשיכון השכינה, היום הראשון שבו שרתה שכינה בישראל.

הסיבה השמינית - ראשון לברך את ישראל, בו התחילו לראשונה לברך את ישראל בברכת כהנים.

הסיבה התשיעית - ראשון לאיסור הבמות, היום הראשון בו נאסרו הבמות, שמשם ואילך נאסרו להקריב קרבן בכל מקום אלא רק בפתח המשכן.

הסיבה העשירית - ראשון לחדשים, תחילת ראשי החדשים, שיום זה היה ראש חודש ניסן שהוא ראשון לחדשי השנה. (רבה, תנחומא, רבינו בחי)

בחודש אייר החל לרדת המן במדבר. המן נקרא **לֶחֶם אֲבִירִים**, לחם של מלאכים, בהיותו מזון זך ונקי ללא פסולת, אותו נצטווה העם ללקט איש

כפי צורכו ומידתו. לחם אבירים מורה גם על כך שהמזון הזה נבלע באברים ללא פסולת וללא מותרות וזה שורש רפואתו.

איתא בגמרא (שבת קמז): אמר שמואל כל שיקויי הרפואה מן הפסח ועד העצרת הם מעולים. וכתב החת"ס (שם) היינו חודש אייר.

ראשי התיבות של **אייר** הם: **אָנִי יְ-הוָה רַפְאֵךְ** (שמות טו כו) וכן: **אֲיִכִי יִשְׁבוּ יִבְשׁוּ רַגְעִי** (תהלים ו יא) פסוק המדבר על רפואתו של דוד המלך.

בחודש זה מרפא אותנו הקב"ה בכבודו ובעצמו, שהיא רפואה שלמעלה מהטבע, העוקרת את החולי כאילו לא היה מעולם.

עוד מובא כי הגשמים שיורדים בחודש אייר הם רפואה גדולה לכל החולאים.

אין חודש המלא מצוות עשה דאורייתא בכל יום ויום כמו חודש אייר, בו מצווים ישראל במצווה היקרה - **ספירת העומר**.

במדרש שמואל בהקדמה למסכת אבות מובא מדוע דווקא בחודש זה יש ללמוד את **מסכת אבות**: מכאן מתחיל הקיץ והזמן להתחמם, ומתעוררים

התאוות הגופניות, ויצר הרע מתחיל להשתחרר ולהתגבר. על כן נהגו מחודש זה ללמוד את מסכת אבות מדי שבת, שהיא מלאה תוכחות,

ומעוררת את האדם לרדוף אחרי כל מידה טובה ומגברת את יצר הטוב על יצר הרע.

ותצא אש מלפני י-הוה ותאכל אותם וימתו לפני י-הוה. (י ב) פרש"י - ר' אליעזר אומר: לא מתו בני אהרן אלא על ידי שהורו הלכה בפני משה

רבן. ר' ישמעאל אומר: שתויי יין נכנסו למקדש. תדע, שאחר מיתתן הזהיר הגותרים שלא ייכנסו שתויי יין למקדש. משל למלך שמינה לו בן בית

נאמן, ושומרו עומד על פתח חנויות של יין. התיז את ראשו בשתיקה, ומינה לו בן בית אחר, ואין אנו יודעין מפני מה הרג את הראשון. אלא ממה

שהמלך מצווה את השני ואומר לו: אל תיכנס לחנויות, אנו יודעין שמתוך כך הרג את הראשון. כך כאן כתוב: **ותצא אש מלפני י-הוה ותאכל**

אותם וימתו לפני י-הוה ואין אנו יודעים מפני מה מתו? אלא ממה שהקדוש ברוך הוא מצווה את אהרן ואומר לו: **וְיִן וְשֵׁכָר אַל תִּשְׁתְּ** (ויקרא י, ט).

אנו יודעין שלא מתו אלא מפני היין. (ויקרא רבה, תנחומא יב א)

מהכן היה לנדב ואביהוא יין במדבר?

מבואר במדרש שיר השירים רבה פרשה ד (וילנא סימן ג, דונסקי סימן כו): **שְׁלַחֲךָ פְּרָדִס רְמוֹנִים** - עתיד הקב"ה לעשותך כפרדס רמונים לעתיד לבוא.

ואיזה זה? זה הבאר. - מָאָן היו ישראל מנטרים כל מ' שנה שעשו במדבר? רבי יוחנן אמר: מן הבאר, וממנו היו רוב הנייתן. דאמר ר' יוחנן: הבאר

היתה מעלה להם מיני דשאים, מיני זרעונים, מיני אילנות. תדע לך שהוא כן, שכיון שמתה מרים ופסקה הבאר מהן היו אומרים (במדבר כה)

לא מקום זרע ותאנה ונָפֶן. לפי זה יוצא שהבאר היתה מצמיחה מיני אילנות במדבר ומשם היה לנדב ואביהוא יין.

הסיבות בחז"ל למותם של נדב ואביהוא

ותצא אש מלפני י-הוה ותאכל אותם וימתו לפני י-הוה. (י ב) אותם בכתיב מלא ו' - לפי שחטאו בששה דברים: הורו הלכה בפני רבם. נכנסו

למקדש שתויי יין. בנים לא היו להם כי לא נשאו נשים. נתנו עיניהם בפרנסות. לא נטלו עצה מן הזקנים (בעה"ט) וי"א לפי שלא קדשו ידיהם

ורגליהם, מפני הקריבו מנחה על מזבח הזהב בקוה"ק מחוסרי בגדים (לא לבשו את המעיל של הכהן הגדול). מפני שזנו עיניהם מן השכינה.

אש זרה ר"ת = א'ש, ש'תו-יין, ז'רע-שלא היה להם בנים, ר'חוי-שלא רחצו ידיהם ורגליהם, ה'וראה-שהורו הוראה בפני רבם ואמרו אף על פי

שירד אש מן השמים מצווה להביא מהדיוט (היד"א)

שאלות

- א. וַיִּקְחוּ בְנֵי אֱהֲרֹן נֶדֶב וְאֶבְיָהוּא אִישׁ מִחֶתְתּוֹ וַיִּתְּנוּ בָהֶן אֵשׁ וַיִּשְׂימוּ עָלֶיהָ קִטְרֹת וַיִּקְרְבוּ לִפְנֵי יְ-הוָה אֵשׁ זָרָה אֲשֶׁר לֹא צִוָּה אֹתָם. (י א) איתא בגמרא: וכבר היו משה ואהרן מהלכין בדרך ונדב ואביהוא מהלכין אחריהן וכל ישראל אחריהן אמר לו נדב לאביהוא אימתי ימותו שני זקנים הללו ואני ואתה ננהיג את הדור. (סנהדרין נב.) מדוע חשבו נדב ואביהוא שהם אלו שינהיגו את הדור לאחר מות משה ואהרן, וכי לא היו בישראל עוד אנשים זקנים וחכמים? ובשל"ה כתב: מצאתי בקונטרסי דהאר"י ז"ל: כל המוריד דמעות ביום הכיפורים על מיתת בני אהרן, בניו אינם מתים בחייו. כיצד שני צדיקים כאלו חשבו על דבר כל כך פחות ערך לדרגתם.
- ב. וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם קָרְבְּו שְׂאוּ אֶת אֲחֵיכֶם מֵאֵת פְּנֵי הַקֹּדֶשׁ אֶל מַחוּץ לַמִּחֲנֶה. (י ד) מדוע במילה קָרְבְּו ישנם 2 טעמים.
- ג. על מי מסופר שכשגזרה מלכות הרשעה מיתה עליו בא שר רומאי אחד ועמד בבית המדרש והכריז 'בעל החוטם מתבקש, בעל החוטם מתבקש' וכששמע זאת והבין שאליו הדברים מכוונים ברח התחבא במערה וניצל.
- ד. וַיִּקְרָא מֹשֶׁה אֶל מִישָׁאֵל וְאֶל אֶלְצָפָן בְּנֵי עֲזִיָּאֵל דִּד אֱהֲרֹן וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם קְרְבוּ שְׂאוּ אֶת אֲחֵיכֶם מֵאֵת פְּנֵי הַקֹּדֶשׁ אֶל מַחוּץ לַמִּחֲנֶה. (י ד) פרש"י – עזיאל אחי עמרם היה שנאמר (שמות ו יח): וּבְנֵי קֵהֶת עִמָּרָם וַיִּצְהָר וַתִּבְרָן וְעֲזִיָּאֵל. מה רש"י בא ללמדנו וכי לא היינו יודעים שעזיאל הוא אחיו בפרשתנו סימן דן חנק נפש.
- ה. רֵאשִׁיכֶם אֶל תַּפְרְעוֹ וּבְגָדֵיכֶם לֹא תַפְרְמוּ (י ו) מדוע בראשיכם ובבגדיכם הציווי בלשון רבים, ואילו בשתיית יין וְשָׂכַר אֶל תִּשְׁתְּוּ (י ט) הציווי בלשון יחיד.
- ה. מי אמר: הוי מתלמידיו של אהרן, אוהב שלום ורודף שלום, אוהב את הבריות ומקרבן לתורה.
- ו. בפרשתנו לומדים ממשה רבינו לדורות – להודות על טעות.
- ז. שם נוסף לחודש אייר בתנ"ך.
- ח. וַיֹּאמֶר אֶל אֱהֲרֹן קח לך עֶגְלָן בֶּן בָּקָר לְחִטָּאת וְאֵילָן לְעֹלָה תְּמִימִם וְהִקְרַב לִפְנֵי יְ-הוָה. וְאֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תְּדַבֵּר לֵאמֹר קחו שְׂעִיר עִזִּים לְחִטָּאת (ט ב-ג) משמע שמשה אמר לאהרן שידבר אל בני ישראל שיקחו שיעיר עיזים וכו', מדוע לא אמר משה בעצמו לבני ישראל שיקחו.
- ח. כתוב בחז"ל כל מה שברא הקב"ה ביבשה ברא כנגדו בים. חוץ מבעל חיים זה.
- ח. מין שרץ המטמא במגע ולא במשא, ושיעורו כעדשה, לפי שכשנולד הוא בגודל כעדשה.
- ט. רב אחד אמר - טעמתי טעם הגמל והוא כטעם החזיר, וכן טעמתי טעם השפן והוא כטעם הארנבת. איך ייתכן.
- י. בפרשתנו סימן יד שחט דם.
- כ. וַיִּקְרָא מֹשֶׁה אֶל מִישָׁאֵל וְאֶל אֶלְצָפָן בְּנֵי עֲזִיָּאֵל דִּד אֱהֲרֹן וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם קְרְבוּ שְׂאוּ אֶת אֲחֵיכֶם מֵאֵת פְּנֵי הַקֹּדֶשׁ אֶל מַחוּץ לַמִּחֲנֶה. (י ד) משה רבינו מצוה אותם שיוציאו את מחוץ למחנה ושם יפשיטום בגדי הכהונה וילבישום תכריכי המתים ויקברו אותם. מדוע משה רבינו לא מצוה את אלעזר ואיתמר אחיו של נדב ואביהוא לעשות זאת.
- ל. על פי ההלכה, כלים מקבלים טומאה מיד עם גמר מלאכתם. באוכלים אם נשטף המאכל באחד משבעה המשקים. עצמים שאינם כלים ואינם ראויים למאכל אינם מקבלים טומאה, איזה דברים היו בבית המקדש והיו יכולים לקבל טומאה גם אם לא נשטפו באחד משבעת המשקים ואינם מאכל או כלים.
- מ. וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׂמִינִי קָרָא מֹשֶׁה לְאֱהֲרֹן וּלְבָנָיו וּלְזִקְנֵי יִשְׂרָאֵל. (ט א) פרש"י - שמיני למילואים הוא ראש חודש ניסן שהוקם המשכן בו ביום ונטל עשר עטרות השנויות בסדר עולם. כתוב במדרש (ב"ר מג, ג) כל לשון "ויהי" לשון שמחה הוא, ולשון "ויהי" גם כשהוא לשון "ויהי" לחוד ולא "ויהי בימי", אף על פי כן לשון צער הוא. מדוע נאמר בפרשתנו לשון וַיְהִי.
- נ. וְאֵת הָעֲזִזִּינָה. (יא ג) פרשו חז"ל שנקראית על שם עזותה ועקשותה (חזקוני) והוא לשון גנאי, איזה חיה נוספת יש בה עזות ונדרשת לשבח.
- ס. מין ארבה, המותר לאכילה.
- ע. אֵת זֶה תֹאכְלוּ מִכָּל אֲשֶׁר בְּמַיִם כָּל אֲשֶׁר לוֹ סַנְפִיר וְקִשְׁקֹשֶׁת בַּמַּיִם וּבְנַחְלִים אֹתָם תֹאכְלוּ. וְכָל אֲשֶׁר אֵין לוֹ סַנְפִיר וְקִשְׁקֹשֶׁת בַּמַּיִם וּבְנַחְלִים מִכָּל שֶׁרֶץ הַמַּיִם וּמִכָּל נֶפֶשׁ הַחַיָּה אֲשֶׁר בְּמַיִם שֶׁקֶץ הֵם לָכֶם. וְשֶׁקֶץ יִהְיֶה לָכֶם מִבְּשָׂרָם לֹא תֹאכְלוּ וְאֵת נְבִלָתָם תִּשְׂקֹצוּ. (יא ט-י-יא) ממשמע שנאמר אֵת זֶה תֹאכְלוּ אני מבין שמי שיש לו סנפיר וקשקשת מותר לאכול למה נאמר גם לֹא תֹאכְלוּ למי שאין את הסימנים הללו.
- פ. וְאֵת הַבָּשָׂר וְאֵת הָעוֹר שָׂרֵף בְּאֵשׁ מַחוּץ לַמִּחֲנֶה. (ט יא) פרש"י - לא מצינו חטאת חיצונה נשרפת אלא זו ושל מלואים וכולן ע"פ הדבור. היכן מצינו חטאת חיצונה נשרפת כולה של מילואים.
- צ. בחטאת רגילה הכהנים אוכלים מבשר הקרבן בעזרה ליום ולילה עד חצות והוא מכ"ד מתנות כהונה.
- צ. וְאֵת הָאֲרֻנֹת פִּי מִעֲלֵת גְּרָה הוּא (י א) אשתו של תלמי המלך ארנבת שמה, מה כתבו החכמים שתרגמו את התורה ליוונית לתלמי המלך במקום ארנבת, שלא יאמר צחקו בי היהודים.
- ק. וְאֵת בַּת הַיַּעֲנָה וְאֵת הַתַּחֲמָס וְאֵת הַשֶּׁחַף וְאֵת הַנָּחַץ לְמִינֵהוּ. (יז טז) כתוב באיכה (ד ג) בַּת עַמִּי לְאֶכְזָר פִּיעֲנִים בְּמִדְבָּר. הנקבה נקראת יענה והזכר יען. מדוע הזכיר את בת הנקבה ולא את הזכר, וסד"א שכוונת הכתוב לאסור הבת ולהתיר האם.
- ר. וְאֵת הַדָּאָה וְאֵת הָאֵיָה לְמִינֵהָ. (יא יד) דאה מלשון שדואה היינו לעוף מהר כדכתיב: כַּאֲשֶׁר יִדְאָה הַנְּשָׂר (דברים כח מט) שם נוסף לַדָּאָה, ומדוע נשתנה שמו.
- ש. איזה דג כשר למאכל, המוח שלו דומה בטעמו לבשר חזיר.
- ת. כתוב בגמרא (ירושלמי ברכות פ"ב ה"ד) שמואל אמר אנא מנית אפרוחיא. כיצד ייתכן שאמורא כמו שמואל לא כיוון בתפילת שמונה עשרה ומנה אפרוחים. (רמז - כמה מיני עופות טמאים נמנו בפרשתנו)

יין וְשָׁכַר אֶל תְּשֻׁבַת אֱתָהּ וּבְנִיּוֹתָ אֶתְּךָ בְּבִאָתְךָ אֶל אֶהֱלֵךְ מוֹעֵד וְלֹא תִמְתּוּ חֻקְתָּ עוֹלָם לְדֹרֹתֶיכֶם. (י ט)

איתא בגמרא 'נכנס יין יצא סוד' (סנהדרין לח) – יין ר"ת יראים, ישרים, נביאים. והם שלושה סוגי אנשים שלהם הקב"ה מגלה את סודו. כנגדם מצינו שלוש פעמים בתנ"ך את המילה סוד המדברת על סוד השייך לקב"ה והוא מגלה אותו לאחרים. (הגאון מוילנא)
סוד י-הנה ליראיו (תהלים כה יד) **וְאֵת יְשָׁרִים סוּדוֹ** (משלי ג כב) **כִּי אִם גְּלֵה סוּדוֹ אֶל עֲבָדָיו הַנְּבִיאִים** (עמוס ג ז). וזהו הביאור נכנס יין יצא סוד. **תשובות**

- א. אמם היא משבט יהודה, אשתו של אהרן היתה אחותו של נחשון בן עמינדב משבט יהודה. איתא בגמרא (סנהדרין ה ט): **לֹא יָסוּר שְׁבֵט מִיְהוּדָה וּמִחֻקֵּי מִבְּנֵי רִגְלָיו** (בראשית מט י) – אלו בני הלל נשיאי ארץ ישראל, ומבואר בתוספות (שם) שנשיאי ארץ ישראל היו מזרעו של דוד ויהודה רק מצד אמם. נמצא שכל אדם שאמו היא מזרעו של יהודה נחשב לעניין נשיאות ומלוכה כשבט יהודה. ואילו משה ואהרן אינם משבט יהודה כלל. (יערות דבש ח"ב דרוש י"ז)
- ב. פעמים אמר להם משה למישראל ואלצפן להיכנס בפנים ולהוציא את נדב ואביהוא, לפי שהיו חוששים להיכנס. (ילקוט ראובני)
א"נ שלא קרבו אליהם להיכל (לקודש הקדשים), אלא הטילו בהם חנית של ברזל וגררום והוציאו אותם לחוץ. (בעה"ט)
- ג. רבן גמליאל (תענית כט). והוא כינוי לגדול הדור.
- ד. דומים במעשיהם זה לזה – כשם שאהרן אוהב שלום ורודף שלום כך עזיאל היה אוהב שלום ורודף שלום. (רבינו בחיי)
ואונקלוס תרגם: **דִּד אֶהְרֵן - תְּבִיבָא דְאֶהְרֵן**. ומצינו בגמרא דשייך אבלות על תלמידו (ירושלמי פ"ב ה"ח) וכיון שאהרן היה תלמידו של עזיאל א"כ כשמתו בני אהרן שייך על עזיאל אבלות ולכן ביקש לבניו שיטפלו בהם. (טעמא דקרא)
- ד. דרוסה, נקובה, חסרה, נטולה, קרועה, נפולה, פסוקה, שבורה, והם ר"ת של שמונה מיני טריפות. והם הלכה למשה מסיני (חולין מב): הנאותיו של השכור בעת שכרותו אינם שלמים מכיוון ולא באו לידו כשהוא במצב של הכרה מלאה, ותחושה שלימה. וכאן רמז הכתוב שהשותה יין ושכר, הינו בד"כ לבד עם עצמו, ואין אחרים אתו, ולכן כתב ביין ושכר **אֶל תְּשֻׁבַת** בלשון יחיד. (הכוזרי רבי יהודה הלוי מאמר ג ט)
ה. הלל הזקן (אבות א יב)
- ו. **וַיִּשְׁמַע מֹשֶׁה וַיִּיטֵב בְּעֵינָיו**. (י כ) תרגום יונתן: ושמע משה ושפר קדמוי ואפיק כרזא במשריתא למימר אָנָּה הוא דאיתעלמית הילכתא מני ואָהְרֵן אחי אָדָּרָךְ וְתָהּ לִי. הוציא משה כרוז בכל המחנה ואמר אני טעיתי בהלכה ואהרן אחי לימדני (ויקרא רבה שמיני פרשה י"ג)
- ז. **בַּשָּׁנָה הַרְבִּיעִית בַּחֹדֶשׁ זֶה הוּא הַחֹדֶשׁ הַשְּׁנַיִן לְמִלְךְךָ שְׁלֹמֹה עַל יִשְׂרָאֵל וַיָּבִין הַבַּיִת לַיהוָה**. (מלכים א ו א)
- ח. חינוך לדורות – לפי שלדורות מוטל על הכהנים לדאוג לצרכי הקרבנות ולגבות מישראל, כמו שכתוב: **וְאֵתָהּ וּבְנֵיהָ אֶתְּךָ תִּשְׁמְרוּ אֵת פְּהֵינְכֶם לְכָל דָּבָר הַמִּצְוָה** (במדבר יח ז) (טעמא דקרא)
- ח. חולד (חולדה) (חולין ככו).
- ח. חומט.
- ט. טעמי המקרא זהים - אָךְ אֵת זֶה לֹא תֹאכְלוּ מִמַּעֲלֵי הַגֵּרָה וּמִמְפָּרְסֵי הַפָּרְסָה אֵת הַגְּמֵל כִּי מַעֲלָה גֵרָה הוּא וּפְרָסָה אֵינָנוּ מִפָּרְסֵי טָמֵא הוּא לָכֵם. וְאֵת הַשֶּׁפֶן כִּי מַעֲלָה גֵרָה הוּא וּפְרָסָה לֹא יִפְרֹס טָמֵא הוּא לָכֵם. וְאֵת הַאֲרֻנְבָּת כִּי מַעֲלָה גֵרָה הוּא וּפְרָסָה לֹא הַפְּרִיסָה טָמֵאָה הוּא לָכֵם. וְאֵת הַחֲזִיר כִּי מִפָּרְסֵי פְרָסָה הוּא וְשֵׁסֶע שֵׁסֶע פְרָסָה וְהוּא גֵרָה לֹא יִגְר טָמֵא הוּא לָכֵם. (יא ד-ז) **בטעמי המקרא הגמל זהה לחזיר והשפן לארנבת**. (מראשי ישיבת פורת יוסף)
- י. יין, דבש דבורים, שמן, חלב, טל, דם, מים. והם ר"ת של שבעת משקים המכשירים אוכלים לקבל טומאה. וכן לגבי דבר שטיבולו במשקה, קודם אכילת מאכל כלשהו שרטוב באחד משבעת המשקים הנ"ל יש ליטול ידיים.
- כ. כהן גדול אפילו אם מת אביו או אמו אינו קורע ואינו מטמא אלא עובד את עבודתו, וכאן אהרן הוא כהן גדול ובניו אע"פ שאינם כהנים גדולים מכיוון שבאותו היום נמשחו בשמן המשחה היה להם דין של כהנים גדולים לעניין הזה, ויום זה הוא שמחה לפני ה' יתברך. (מוהרי"א)
- ל. לבונה ועצים – משום חיבת הקודש.
- מ. מיתת נדב ואביהוא, שהיו שקולים למשה ואהרן. א"נ בשעה ששלח הקב"ה את משה לילך לפרעה להוציא את בני ישראל ממצרים היה משה מסרב ולא רצה לילך והפציר בו במשך שבעה ימים ועכשיו נפרע ממנו שמה היה משמש בכהונה גדולה בשבעת ימי המילואים ונתכהנו אהרן ובניו. (מגילה י: - סדר עולם רבא שמות ד פרק ה)
- נ. נשר – 'הוי עז כנמר' (אבות ה כ), והוא נדרש לשבח משום שבאמת יש לגמר כח, לעומת העזניה שעזותה לא נובעת מהכח שיש בה, ולכן אמר התנא 'הוי עז כנמר' מתי תהיה עז כאשר יהיו לך הכוחות האמיתיים לזה אבל עזות של שקר כעזותה של העזניה אין בה מעלה כלל.
(ר' שלמה זלמן אויערבאך)
- ס. **סִלְעִים** – והוא נקרא כך לפי שהוא מצוי בסלעים (חזקוני)
עשה ולא תעשה – למי שעובר על הציווי. (ספרא פרשה ג)
- פ. פר שני בפרשת בהעלותך (במדבר ח ח) וְלִקְחוּ פֶרֶךְ בֶּן בְּקָר וּמִנְחָתוֹ סֵלֶת בְּלוּלָה בַשֶּׁמֶן וּפֶרֶךְ שְׁנַיִן בֶּן בְּקָר תִּקַּח לְחֻטָּאת. בעזרא צִפְרִי חֻטָּאת י"ב הכל עולה לה' (עזרא ח לה) פְּרִים שְׁנַיִם עֶשְׂרֹת עַל כָּל יִשְׂרָאֵל אֵילִים תִּשְׁעִים וְשִׁשָּׁה כְּבָשִׂים שְׁבַעִים וְשִׁבְעָה צִפְרִי חֻטָּאת שְׁנַיִם עֶשְׂרֹת הַכֹּל עוֹלָה לַיהוָה. וכן לעתיד לבוא וכולן הוראת שעה (חזקוני)
- צ. צעירת הרגלים. (מגילה ט)
- ק. קשה ויבש בשר היען כעץ, ואין המנהג שיאכלנו אדם כי אין בו ליחה. רק הבת כי היא נקבה וקטנה יש בה מעט ליחה (אבן עזרא שמות כג יט) וכן איתא במדרש תלפיות – הזכר כולו גידים ועצמות ולא בשר ואינו ראוי לאכילה. ואיתא בגמרא מכאן לביצת עוף טמאה שהיא אסורה באכילה מן התורה (חולין סד:)
- ר. **רָאָה** – בפסוק: **וְהָרָאָה וְאֵת הָאֵיָהּ וְהַדְּבָרָה לְמִינָהּ**. (דברים יד יג) איתא בגמרא: ולמה נקראת שמה **רָאָה**? שרואה ביותר - עומדת בבבל ורואה נבילה בארץ ישראל. ראיית העין אינה ברשותו של האדם, וכל שכן בעלי חיים, הטענה כלפיו הוא כאשר רואה נבלה בישראל, הוא נחפז לעוף במהירות הבזק להתנפל ולהכריז עליה בקול. (ושל לא יחסר) והיא דוגרת עם העיניים, מביטה על הביצים ומתחממים ויוצאים אפרוחים. שיבוטא (תנחומא שמיני י"ב)
- ת. תשע עשרה מני עופות טמאים מנויים בפרשתנו וכנגדם תיקנו חז"ל תשע ברכות בשמונה עשרה (כולל ברכת המינים). כוונת שמואל שכל ברכה בתפילה מכוננת כנגד אחד העופות. לדוגמא: **מִגַּן אַבְרָהָם** – נשר, אברהם מידת החסד, הנשר מוסר נפשו להגן על בניו. **גְבוּרוֹת** – עזניה, יצחק מידת הגבורה ועוז. **קְדוּשׁוֹת** – פרס, יעקב שהוא בין יראה לאהבה, פרס הוא לשון ממוצע. **חֻנּוּן הַדַּעַת** – דאה, שהעוף פורח בקלות ויכול להביט מרחוק כך דעה ובינה להבין דבר מתוך דבר. (בית תפילה ג א)

מקורות / חידודן

א. כתב היסוד שורש העבודה – (בשם הזהר) ועל דא ביומא דא (ביום הכיפורים) קורין אחרי מות שני בני אהרן, דישמעון עמא ויצטערו על אבדהון דצדיקייא ויכפר להון חוביהון. וכל דמצטער על אבדהון דצדיקייא או אחית דמעין עלייהו, הקב"ה מכריז עליה ואומר: וְסָר עֲוֹנָךְ וְשָׂאתָךְ תִּכְפֹּר (ישעיהו 10). ולא עוד, אלא דלא ימותון בנוי ביומוהי ועליהו כתי' **יִרְאָה זָרַע יִצְרָאֵל יָמִים** (ישעיהו 61), "עכ"ל. וזהו מקור דברי האר"י. וכן הביא זוהר פרשת אחרי מות דף נ"ו ע"ב, וז"ל: "תו פתחו ואמרו, בכל זמנא דצדיקייא מסתלקי מעלמא, דינא אסתלק מעלמא, ומיתתהון דצדיקייא מכפרת על חובי דרא, ועל דא פרשתא דבני אהרן ביומא דכפורי קרינן לה, למהוי כפרה לחוביהון דישראל, אמר קודשא בריך הוא, אתעסקו במיתתהון דצדיקייא אלין, ויתחשב לכו כאלו אתון מקרבין קרבנין בהאי יומא לכפרא עלייכו."

ג. תנאי: פְּשָׁרֵשׁ טוֹרְנוֹסְרוֹפּוֹס הַרְשָׁע אֶת הַהֵיכָל, נְגִזְרָה גְזָרָה עַל רַבִּין גְּמְלִיאֵל לְהַרְיָגָה. כָּא אוֹתוֹ הַגְּמוֹן וְעַמְד פְּבֵית הַמִּדְבָּר, וְאָמַר: בְּעַל הַחוּטִם מִתְבַּקֵּשׁ, בְּעַל הַחוּטִם מִתְבַּקֵּשׁ. שְׁמַע רַבִּין גְּמְלִיאֵל, אֲזַל טָשָׂא מִיְנֵיהוּ. אֲזַל לְגַבְיָה בְּצִנְעָא אָמַר לִיה: אֵי מִצִּילְנָא לָךְ מִיִּתִית לִי לְעֵלְמָא דְאָתִי? אָמַר לִיה: הֵן. אָמַר לִיה: אֲשַׁתְּבַע לִי. אֲשַׁתְּבַע לִיה. סְלִיק לְאִיגְרָא נְפִיל וּמִית. וּגְמִירִי, דְּכִי גְזָרִי גְזִירְתָּא וּמִית סַד מִיְנֵיהוּ מְבַטְלִי לְגִזְרַתְּיָהוּ. יִצְתָּה בַת קוֹל וְאָמְרָה: אוֹתוֹ הַגְּמוֹן מְזוּמָן לְסִי הָעוֹלָם הַבָּא. (תענית כ"א)

בן יהוידע (ס) - הא דקראו לרבן גמליאל בעל החוטם, רמז להם אף על פי שהגזרה נגזרה עתה על רבן גמליאל בלבד אין זו צרת יחיד אלא ודאי אחריו יכנסו להריגה עוד כמה וכמה מן חכמי ישראל ורבן גמליאל בשביל שהוא הגדול נכנס תחלה כדרך החוטם שנכנס או יוצא תחלה קודם שאר הגוף מפני שהוא בולט ויוצא מן הגוף. או יובן קראו בעל החוטם שבו יהיה ניכר צורת הגוף יותר וכן בנשיא ניכר כבודו של ישראל.

או יובן כי בחוטם תלוי חיות האדם כמו שאמרו ביומא (יומא פה.) לענין פקוח נפש אפילו אבא שאול מודה דעיקר חיותא באפיה הוא דכתיב (בראשית 2, כב) **פֶּלֶא אֲשֶׁר נִשְׁמַת רוּחַ חַיִּים בְּאַפָּיו**, לכן הנשיא שהוא גדול הדור שחיות ישראל תלוי בו קראו בשם חוטם. או יובן קראו בעל החוטם דמזון האדם בעולם הזה באכילה שבפה ומזון האדם בגן עדן הוא בריח שבחוטם ורמז להם כי עתה בא קיצו שיפטר מן עולם הזה ויהיה ניזון בגן עדן בחוטם. ולפי פירוש רש"י שהוא רוצה לומר קצין בדורו לכך כפל דבריו לומר הוא קצין מצד כבוד עצמו וקצין מצד כבוד אבותיו. או בעל החוטם כחכמים בעלי תורה ובעל החוטם כצדיקים בעלי מצות.

חידושי אגדות (ס) - וע"כ קראו בעל החוטם לפי שישראל הם עם אחד דמיון גוף כשמכאיב לאבר אחד מרגיש כל הגוף מיהו האברים אינן שוין במעלתן שיש מהן שחיותו של אדם תולה בהן ולזה דימה את ר"ג שהיה ראש ונשיא שכולן תלוין בו לאבר החוטם שהוא למעלה בראש וחיות אדם תלוי בו כמ"ש פרק יו"כ מדכתיב ויפח באפיו נשמת וגו':

ח. תנו רבנן: כל שיש ביבשה יש בים, חוץ מן החולדה. אמר ר' זירא: מאי קראה – (תהלים מ"ט ב.) **הַאֲזִינוּ כָּל יִשְׂרָאֵל הַלֵּל**. אמר רב הונא בריה דרב יהושע: ביברי דנרש אינן מן הישוב. אמר רב פפא: בשמתא נרש פירש"י - ביברי דנרש - חיות המצויות באותו מקום. מפורש בסוגיה בתחילת העמוד: "טימא בחולדה וטימא בעכבר" – היכן טימא? בויקרא יא, כט: **וְזֶה לָכֶם הַשְּׂמָא בַּשְּׂרָץ הַשֵּׂרָץ עַל הָאָרֶץ הַחֲלָד וְהַעֲכָבְרִי**. ואותה החולדה שבסוגיה זו היא היא החולדה שאין דוגמתה בים, כמבואר בסוגיה וכדברי רש"י בדף קכו עמוד ב: "מה חולדה מין הגדל על הארץ - ולא שבים שהרי אין חולדה בים."

מסכת מידות פרק א משנה ג: "חמשה שערים היו להר הבית שני שערי חולדה מן הדרום." ושערים אלו מובילים אל מתחת להר הבית, והכניסה דרכם היא כמעשה החולדה. במשנה במסכת חולין דף קכב ע"א: "ר' יהודה אומר: הלטאה כחולדה." ופירש התוספות יום טוב: "הלטאה כחולדה - קמא דבשרצים נקט."

וכן פירשו מפרשי המשנה: הון עשיר, ותפארת ישראל. שמדובר בחולד – הראשון שבשמונת השרצים. כ. איתא בפרשת עקב: **וּבְאֶרֶץ הַתְּאֵנָה יִ-הְיֶה מְאֹד לְהַשְׂמִידוֹ וְאֶתְפַּלֵּל גַּם בְּעַד אֶרֶץ בְּעַת הַהוּא**. (דברים טו כ) פרש"י - זה כלוי בנים וכן הוא אומר (עמוס ב) **וְאֲשַׁמֵּיד פְּרִיז מִמְעַל** והועילה תפילתי לכפר מחצה ומתו שנים ונשארו השנים. מאחר ושרתה שם מידת הדין על נדב ואביהוא לא רצה משה שילכו לשם אחיו שאף עליהם היה מתוח מדת הדין, לפיכך קרא למישאל ואלצפן. (פרדס שמאי) ל. **וְיִהְיֶה שְׂרָץ אֲשֶׁר יִגַּע בְּכָל טְמֵא לֹא יִאֲכַל** (ויקרא ז ט) דְרִישִׁיָּה לְמָה לִּי? לְרִבּוֹת עֲצִים וְלְבֹנָה. פרש"י - השתא דאמר' קרא לאו לגופיה אתא אלא לאם אינו ענין תינח ואשר יגע בכל טמא לא יאכל והבשר למה לי ומשני לרבות עצים ולבונה לקבל טומאה ואע"ג דלאו אוכלא הוא. (פסחים כד:)

ש. אמרה ליה ילתא לרב נחמן מכדי כל דאסר לן רחמנא שרא לן כוותיה אסר לן דמא שרא לן כבדא נדה דם טוהר חלב בהמה חלב חיה חזיר מוחא דשיבוטא גירותא לישנא דכורא אשת איש גרושה בחיי בעלה אשת אח יבמה כותית יפת תאר בעינן למיכל בשרא בחלבא אמר להו רב נחמן לטבחי זויקו לה כחלי. פרש"י - מוח - של דג ששמו שיבוטא טעמו כטעם חזיר. (חולין קט:)

בן יהוידע (ס) - והא דלא נקטה היתר של הדם **בדם דגים והגבים**, נראה משום דאכתי אסור לאכול כמו שהוא בלי היתר משום מראית העין ולכן לא אמרה **דם השיניים** דגם כן אסור משום מראית העין ורק בעודו בפיו בולעו וכן דם שאר איברים אינו מותר אלא רק בהיותו מטפף שניכר שהוא של אדם ויש מתרצים דניחא לה למנקט היתר הדם בכהמה עצמה ולא במין אחר. ש. כתב בספר מתא דירושלים להסביר את דברי המדרש (ויקרא רבה פרשה י"ג) **'למה נקרא שמו חזיר - שעתידי הקב"ה להחזירו לנו'**. לכאורה אחד מי"ג עיקרים **שְׂזֵאת הַתּוֹרָה לֹא תֵהָא מְחֻלָּת וְלֹא תֵהָא תּוֹרָה אֲחֵרָת**. לפי הגמרא שכל מה דאסר לן רחמנא שרא לן כוותיה, דאמרינן בירושלמי (תענית פ"ד ה"ה) דשבע מאות מיני דגים טהורים גלו עם ישראל לבלל, וכשחזרו מבבל חזרו עמהם חוץ מן השיבוטא, ואיתא בגמרא (שבת קמ"ה:) דכל הדגים חזרו חוץ מקוליים האיספין, כיון דלא שריר שדריה לא מצי סליק דאינו יכול לשוט כנגד זרם המים הקשים. וכתוב ביחזקאל (מז ח) **וְנָרְפוּ הַיָּמִים** ואמרו בירושלמי (שקלים פ"ו ה"ב) דריפוי המים יהיה בשביל להרבות מיני דגתם. הכוונה שהדג שיבוטא עתיד הקב"ה להחזירו לנו.

הרמ"ע מפאנו פירש דזה מרומז במקרא, שהוא מפרש מה שכתוב **וְהוּא גְרָה לֹא יִגָּר** (יא ז) שאין זה לשון עתיד אלא לשון פועל עבר, אך לעתיד לבא הוא יהיה מעלה גרה.

האוו"ח הק' פירש **וְהוּא גְרָה לֹא יִגָּר** (יא ז) לשון תנאי, שכל זמן שהוא לא יגר יהיה אסור, אבל לעתיד לבא יעלה גרה ויחזור להיות מותר, ולא שישאר בלא גרה ויהיה מותר.

שבעים פנים לתורה, לעיתים תהיה יותר מתשובה אחת

התשובות אינם להלכה למעשה

לעילוי נשמת הרב חפץ בן אסתר זצ"ל

לקבלת העלון במייל נא לפנות לכתובת ramnadlan018@gmail.com

הערות והארות יתקבלו בברכה